

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ФОРМИ ТА МЕТОДИ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ПІДПРИЄМНИЦТВА

ADMINISTRATIVE-LEGAL FORMS AND METHODS OF REGULATING THE PROTECTION OF ENTREPRENEURIAL RIGHTS

Стойков А.В., аспірант

Одеський державний університет внутрішніх справ

В статті здійснено аналіз адміністративно-правових форм та методів регулювання захисту прав підприємництва. Адміністративно-правове регулювання захисту прав підприємництва є ключовим елементом економічної політики, спрямованої на створення сприятливих умов для ведення бізнесу, захист прав суб'єктів господарювання та стимулювання економічного зростання. Включає нормотворення, адміністративні процедури, судовий захист і державну підтримку. Дослідження форм і методів адміністративно-правового регулювання захисту прав підприємництва зумовлена як конституційними гарантіями свободи підприємницької діяльності, закріпленими у статті 42 Конституції України, так і необхідністю ефективної реалізації цих гарантії на рівні публічно-правових процедур і інститутів, що регулюють відносини між підприємцями та органами державної влади.

Визначено, що в Україні, де приватне підприємництво становить основу економіки, адміністративно-правові форми та методи регулювання відіграють вирішальну роль у забезпеченні правового захисту підприємців. Захист в Україні регулюється Конституцією України, Господарським кодексом України, а також, Податковим кодексом України, де зазначається про рівність усіх платників перед законом, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації – забезпечення однакового підходу до всіх платників податків незалежно від соціальної, расової, національної, релігійної приналежності, форми власності юридичної особи, громадянства фізичної особи, місця походження капіталу. Форми та методи регулювання є інструментами, за допомогою яких держава забезпечує захист прав підприємців, створюючи правові, організаційні та економічні умови для їхньої діяльності.

Зроблено висновок, що адміністративно-правові форми (нормотворення, адміністративні процедури, судовий захист, державна підтримка) та методи (прямі, непрямі, контрольні-наглядові, цифрові) регулювання захисту прав підприємництва в Україні створюють основу для забезпечення правового захисту бізнесу та реалізуються через цифровізацію, судовий захист і пільги.

Ключові слова: адміністративно-правове регулювання, підприємництво, приватне підприємництво, господарювання, суб'єкти підприємницької діяльності, надання адміністративних послуг, органи публічної адміністрації, громадянські об'єднання, права та свободи людини.

The article analyzes the administrative-legal forms and methods of regulating the protection of entrepreneurial rights. Administrative-legal regulation of the protection of entrepreneurial rights is a key element of economic policy aimed at creating favorable conditions for doing business, protecting the rights of business entities, and stimulating economic growth. Includes rulemaking, administrative procedures, judicial protection, and government support.

The study of forms and methods of administrative and legal regulation of the protection of entrepreneurial rights is conditioned by both the constitutional guarantees of freedom of entrepreneurial activity, enshrined in Article 42 of the Constitution of Ukraine, and the need for effective implementation of these guarantees at the level of public legal procedures and institutions that regulate relations between entrepreneurs and state authorities.

It has been determined that in Ukraine, where private entrepreneurship is the basis of the economy, administrative and legal forms and methods of regulation play a crucial role in ensuring the legal protection of entrepreneurs. Protection in Ukraine is regulated by the Constitution of Ukraine, the Economic Code of Ukraine, as well as the Tax Code of Ukraine, which states the equality of all taxpayers before the law and the prevention of any manifestations of tax discrimination – ensuring an equal approach to all taxpayers regardless of social, racial, national, religious affiliation, form of ownership of a legal entity, citizenship of an individual, place of origin of capital. Forms and methods of regulation are tools by which the state ensures the protection of the rights of entrepreneurs, creating legal, organizational and economic conditions for their activities.

It is concluded that administrative and legal forms (regulation, administrative procedures, judicial protection, state support) and methods (direct, indirect, control and supervision, digital) of regulating the protection of entrepreneurial rights in Ukraine create the basis for ensuring legal protection of business and are implemented through digitalization, judicial protection and benefits.

Key words: administrative and legal regulation, entrepreneurship, private entrepreneurship, management, business entities, provision of administrative services, public administration bodies, civil associations, human rights and freedoms.

Актуальність дослідження. Адміністративно-правове регулювання захисту прав підприємництва є ключовим елементом економічної політики, спрямованої на створення сприятливих умов для ведення бізнесу, захист прав суб'єктів господарювання та стимулювання економічного зростання. Дослідження форм і методів адміністративно-правового регулювання захисту прав підприємництва зумовлена як конституційними гарантіями свободи підприємницької діяльності, закріпленими у статті 42 Конституції України, так і необхідністю ефективної реалізації цих гарантії на рівні публічно-правових процедур і інститутів, що регулюють відносини між підприємцями та органами державної влади.

Адміністративно-правове регулювання захисту прав підприємництва розглядали вчені-юристи, а саме: В. Авер'янов, О. Андрійко, С. Бевз, Г. Буга, С. Вінник, І. Голосніченко, О. Дякуновський, І. Єршова, О. Квасніцька, О. Клим, В. Колпаков, Ю. Кравченко, Ю. Крегул, С. Кузьменко, Л. Кульгавець, О. Лаврін, В. Люх, М. Марченко, Є. Петров, О. Подцерковний, С. Попова, О. Старцев, В. Теремецький,

О. Червякова, А. Чорна, Л. Хомко, Р. Шишка, Л. Школай, І. Ямкова та інші. Однак у своїй більшості свою увагу звертали загальним питанням з адміністративного права, саме тому адміністративно-правове регулювання захисту прав підприємців потребує додаткового підходу та розгляду, що підкреслює актуальність обраної теми.

Мета дослідження. Метою нашого наукового дослідження є аналіз адміністративно-правових форм і методів регулювання захисту прав підприємництва, їх змісту, особливостей реалізації та перспектив удосконалення.

Виклад основних положень. В Україні, де приватне підприємництво становить основу економіки, адміністративно-правові форми та методи регулювання відіграють вирішальну роль у забезпеченні правового захисту підприємців. Так, в Основному законі України визначено, що держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальну спрямованість економіки. Усі суб'єкти права власності рівні перед законом [1]. Ця норма закріплена і статтею 5 Господарського Кодексу,

де зазначається, що державою забезпечується захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, а також статті 6 де визначаються принципи, у яких наголошено, про рівний захист державою усіх суб'єктів господарювання; свободи підприємницької діяльності; вільний рух капіталів, товарів та послуг на території України; обмеження державного регулювання економічних процесів у зв'язку з необхідністю забезпечення соціальної спрямованості економіки, добросовісної конкуренції у підприємстві, екологічного захисту населення, захисту прав споживачів та безпеки суспільства і держави; захисті національного товаровиробника; забороні незаконного втручання органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб у господарські відносини [2].

Окрім того, ця норма міститься і в статті 3 Цивільного Кодексу, де зазначено про неприпустимість свавільного втручання у сферу особистого життя людини; неприпустимість позбавлення права власності, крім певних випадків; свободу договору; свободу підприємницької діяльності, яка не заборонена законом; судовий захист цивільного права та інтересу; справедливості, добросовісності та розумності [3].

Отже, можемо констатувати, що захист в Україні регулюються Конституцією України, Господарським кодексом України, а також, Податковим кодексом України, де зазначається про рівність усіх платників перед законом, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації – забезпечення однакового підходу до всіх платників податків незалежно від соціальної, расової, національної, релігійної приналежності, форми власності юридичної особи, громадянства фізичної особи, місця походження капіталу [4]. Важлими для нашого дослідження є і Закон України «Про адміністративні послуги» [5] та Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» [6] та інші акти, які здійснюють регулювання захисту прав підприємництва.

Говорячи за форми адміністративно-правового регулювання то це способи організації та реалізації правового впливу держави на суб'єктів підприємництва.

Основними формами є: нормотворення, до яких відноситься розробка та прийняття нормативно-правових актів, які встановлюють правила для підприємницької діяльності. Наприклад: Господарський кодекс України регулює правовий статус суб'єктів господарювання (стаття 19). Закон України «Про адміністративну процедуру» який визначає порядок взаємодії підприємств з органами влади, забезпечуючи прозорість і законність. Адміністративні процедури включають реєстрацію бізнесу, видачу ліцензій, дозволів і сертифікатів. Так, через платформу «Дія» та комплексну електронну публічну послугу «е-Підприємець» забезпечується реєстрація нових фізичних осіб-підприємців (ФОП), що є прикладом цифровізації адміністративних процедур. Як зазначає, Міністерство цифрової трансформації України, у лютому 2020 року було ініційовано створення національного проекту Дія.Бізнес, а вже з травня 2021 року проект реалізувався у співпраці з державною установою «Офіс з розвитку підприємництва та експорту». Еко-система Дія.Бізнес включає два основні компоненти: онлайн-портал business.diia.gov.ua, який є єдиною точкою доступу до інформації, інструментів і сервісів для підприємців, а також мережу центрів підтримки підприємців. Крім того, у 2022 році відкрито консультативний центр Дія.Бізнес у Варшаві для підтримки українських громадян і МСП, які перебувають за кордоном. Загалом з моменту запуску порталу його відвідали понад 6,4 млн осіб, з яких понад 3,1 млн стали зареєстрованими користувачами. Було надано понад 17 тис. консультацій онлайн, майже 27 тис. консультацій без запису через центри, понад 11 тис. звернень оброблено через чатбот та понад 9 тис. – через гарячу лінію. Загальна кількість відвідувачів офлайн-центрів перевищила 155 тис. осіб. При цьому проект зовсім не використовує бюджетних коштів, а фінансується виключно за рахунок міжнародних чи приватних організацій. Станом на 2024 рік

сума залучених грантів та виданих грантів перевищила 420 млн грн, які були видані 475 громадянам Міністерство цифрової трансформації України [7].

Отже, виходячи із цього важливою формою є державна підтримка підприємств, куди відноситься і надання пільг, грантів, кредитів і консультативних послуг. Так, наприклад, за Програмою «Доступні кредити 5-7-9%» упродовж 2022-2024 років профінансовано 27,1 млрд грн, що становить понад 60% від бюджету Програми «5-7-9%» за три роки – 43,0 млрд. гривень [8]. Наступною важливою формою для нашого дослідження є судовий захист, де адміністративні суди розглядають спори між підприємцями та органами влади, зокрема щодо незаконних перевірок чи відмов у видачі дозволів. Оскільки, недосконалість форм чи методів діяльності органів влади неминує призводити до обмеження прав суб'єктів підприємництва, створення надмірних бар'єрів для ведення бізнесу, адміністративного тиску та корупційних ризиків [9]. Наприклад, у справі № 320/8742/22, де Касаційний адміністративний суд Верховного Суду визнав протиправною відмову у видачі ліцензії підприємцю [10] тощо.

Отже, можемо зробити висновок, що адміністративно-правове регулювання захисту прав підприємництва – це система норм, процедур та інституційних механізмів, спрямованих на забезпечення прав і законних інтересів суб'єктів господарювання, захист від незаконного втручання держави та підтримку економічної діяльності. Воно включає нормотворення, адміністративні процедури, судовий захист і державну підтримку. Однак, не обійтись без певного інструментарію їх здійснення, якими є форми і методи, де адміністративні методи повинні забезпечувати максимальне спрощення процедур взаємодії підприємця з владою, виключати необґрунтоване втручання в господарську діяльність та мінімізувати корупційні ризики.

Так, по перше, на сьогодні встановлені обов'язкові вимоги для суб'єктів підприємництва, де має відбутися обов'язкова реєстрація бізнесу через Єдиний державний реєстр. По друге, для визначення діяльності підприємства, відповідно до Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» [11] необхідно її ліцензувати, де видача ліцензії це надання суб'єкту господарювання права на провадження виду господарської діяльності або частини виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню, шляхом прийняття органом ліцензування рішення про видачу ліцензії, про що робиться запис у ліцензійному реєстрі. По-третє, відповідно до Податкового кодексу України необхідна сплата податків. Необхідно зазначити, що для сприяння розвитку бізнесу існують податкові пільги, такі як зниження ставки ПДВ для окремих видів діяльності. Наприклад, Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обмеження втручання у діяльність суб'єктів господарювання» встановив певні обмеження для контролюючих органів щодо перевірки, тощо суб'єктів господарювання [12].

Як зазначалося вище, особливим є надання субсидій і грантів для малого та середнього бізнесу та розробка програм кредитування. Однак, у цьому випадку важливим є метод контролю, щоб не допустити зловживань та односторонності прийняття рішень. Законом України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» [13], зазначено, що контрольні заходи мають бути виключно правомірними, обґрунтованими, неупередженими та здійснюватися з урахуванням ступеня ризику.

Отже, форми та методи регулювання є інструментами, за допомогою яких держава забезпечує захист прав підприємців, створюючи правові, організаційні та економічні умови для їхньої діяльності.

Висновки. Таким чином, адміністративно-правові форми (нормотворення, адміністративні процедури, судовий захист, державна підтримка) та методи (прямі, непрямі, контрольно-наглядові, цифрові) регулювання захисту прав підприємництва в Україні створюють основу для забезпечення правового захисту бізнесу та реалізуються через цифровізацію, судовий захист і пільги.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Господарський кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
3. Цивільний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
4. Податковий кодекс України. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text
5. Про адміністративні послуги. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17#Text>
6. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text>
7. Звіт про стан інформатизації та виконання галузевих, регіональних програм, проектів, робіт з інформатизації, програм, проектів, робіт з інформатизації органів місцевого самоврядування, завдань, проектів, робіт з інформатизації Національної програми інформатизації за 2024 рік. URL: https://dzplatforma.com.ua/files/2025/06.2026/Zvit_NPI_2024.pdf
8. Звіт про діяльність Фонду розвитку підприємництва у 2022-2024 роках. URL: https://bdf.gov.ua/wp-content/uploads/2025/06/report_UA_web.pdf
9. Адміністративне право : навч. посіб. для здобувачів вищ. освіти /Ю. П. Битяк, В. М. Гарашук, В. В. Зуй та ін.. Вид. 6-те, допов. Та перероб. З опорою на законодавство станом на 1 квіт. 2021 р. Харків : Право, 2021. 196 с.
10. Постанова Касаційного адміністративного суду Верховного Суду № 320/8742/22 24 вересня 2024 року по праві № 320/8742/22. URL: <https://iPLEX.com.ua/doc.php?regnum=121846786&red=100003f14c21f2a281c34b8831d60b3f322013&d=5>
11. Про ліцензування видів господарської діяльності. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text>
12. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обмеження втручання у діяльність суб'єктів господарювання. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1600-18#Text>
13. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text>